

עמוס סטריט, העולם הזה

ניצחון גורף, חרף הציפיות הגדולות. לא היה ריב כאינפלציה הדרוהרת ובוועם הכללי על מילחמת-הלבנון כדי לתת לשימיון פרס רוב של ממש. אבל ההישג הזעום הספיק כדי להנחיל לפרס את התפקיד של ראש-הממשלה תורני ראשון במיסגרת של קואליציה דרגושת.

נערי סרס" נכנסו למישור ראש-הממשלה וחילקו ביניהם את התפקידים. נראה היה כאילו עמירם ניר נשאר בחוץ.

למעשה היה כרוך ליורעיסוד כבר למחרת היום ששימיון פרס ימסור לו את התפקיד של היועץ למילחמה בטורו. אולם הדיבר נשאר בסוד עד שהיועץ שהיה אז בתפקיד, רפי איתן, סיים את ענייניו ופינה את המקום. זה נמשך כמה חודשים, וכלפי חוץ זה נראה כאילו ניר נשאר מקופח ונאלץ להילחם על מקומו. **כשנכנס ניר לבסוף למישור ראש-הממשלה, הוא לא הצטרף אל החוג המצומצם של "היועצים", שהשתכנו ליד חדרו של פרס. מישורו שוכן בתלי אביב.**

במשך שנתיים ועלם ניר מן האופק, יריבו הפיצו שהוא נדחק הצידה, שהוא מבלה את זמנו בחוסי-מעש, שהוא נושא בתואר ריק מתוכו, שניתן לו כפרס-תנחומים על שלא שובץ בחוג היועצים שהתענגו באור ורקוריפירסום.

האמת היתה שונה מאוד. תפקיד היועץ לראש-הממשלה למילחמה בטורו אסף אמנם סודיות גמורה. אך הוא רחוק מאוד מלהיות הסריתוכן.

התפקיד נולד בנהלה שאחרי רצח הספורטאים באולימפיאדה של מינכן ב-1972. גולדה מאיר החליטה, בעיקבות האירוע הטראומתי, שאחת הבעיות העיקריות של ישראל, כבואה להילחם בטיגועים מסוג זה, היא חוסר-התיאום בין הורעות השונות, המופקדות על מיגורים שונים של פעולות-הסתה. תפקיד היועץ נוצר כדי להתגבר על בעיה זו.

בעיקרו זהו תפקיד מתאם. כל פיגוע פוטנציאלי — משלב היוזם ועד לביצוע — עובר שלבים ונוגע לתחומים השייכים לפעולתם של גופים ישראליים שונים.

המוסד אחראי לביון ולתפקידים מיוחדים בחוץ-לארץ. השב"כ אחראי למודיעין בארץ עצמה, וגם להכשחת שגרירויות-ישראל בעולם. אמ"ן של צה"ל אחראי למודיעין הצבאי, במיוחד במדינות ערביות. המישורה אחראית לביטחון-פנים. גופים נוספים אחראים למיגורים אחרים העשויים להיות מעורבים בפיגוע מסויים.

כל אחד מהגופים האלה הוא בעל נחלה עצמאית, וכל אחד אחראי לפני השר שלו.

כדי להגביר את התיאום ביניהם ככלל, ולגבי פיגועים מסויימים בפרט, קיים היועץ, הפועל מטעם ראש-הממשלה. בדרך-כלל הוא פועל כמתאם, ולעיתים גם כאחראי לפעולה מסויימת.

זהו תפקיד סודי לגמרי. בעוד שהמוסד נהנה ממבוכת-סירסומת גדולה, המקלסת אותו בספרים, בסרטים ובמאמרים, בעוד שגם השב"כ זכה באחידנה בפירסומת רבה, הרי תפקיד היועץ נשאר עד תשנ"ז עולם לגמרי.

היועץ הראשון היה האלוף במילואים אהרון יריב, שהיה בעבר ראש אמ"ן. אחרי מילחמת יום-הכיפורים מינה יצחק רבין את רחבעם (גאנדי) זאבי, שחבריו מגדירים אותו כאיש-אירגון מעולה.

עם עליית מנחם בגין לשלטון נמסר התפקיד לעמיתו (גדיר) פאגלון, מי שהיה בעבר החוקק הקדימה-ביצעים של אצ"ל. בגין העריך אותו, כנאיביות האופיינית לו, כאיש-צבא גול, אך בקהילת-המודיעין התייחסו אליו כחיון של זלזול. הבעיה נפתרה כאשר ניספה פאגלון כתאונת-דרכים. בהשפעת אריאל שרון נמסר התפקיד לירי מיקצוען מאנשי-הסתה: רפי איתן.

איתן נתקל בקושיים רבים. מטבע-הדברים, תפקיד היועץ קשה ביותר, מפני שהוא תלוי אל מעט כרצון הטוב של ראשי השירותים השונים, שכל אחד מהם קנאי למעמדו ולזכויותיו. יעילות היועץ תלויה במידה רבה בגיבוי שהוא זוכה בו מצד ראש-הממשלה, ביוקרתו המיקצועית של היועץ ובכישורו לקשר את היחסים הדרושים עם אנשי "השירותים".

רפי איתן בא מן השרותים, ושירת בעבר בשב"כ ובמוסד. אך ראשי השירותים האלה היו רחוקים מאוד מהנכונות לקבל ממנו עצות, שלא לדבר על הוראות. איתן מצא את אושרו בתפקיד אחר שנמסר לו: "הלישכה לקישורי מדע" (לק"ם) במשרד-הביטחון. גוף סמוי זה, שעסק בכיון מבקביל למוסד, התפרסם כעבור זמן בעיקבות פרשת ג'ונתן ואו פולארד.

עוד לפני שהתפוצצה פרשת מולארד, שהסכה אותו לדמות בינלאומית, הודח איתן מתפקיד היועץ על-ידי ראש-הממשלה החדש, סרס, והדבר איפשר את מינויו של ניר.

נערי פרס התנגדו לכך ככל כוחם. כדי למנוע את המינוי, הציעו כי התפקיד יימסר בכיר איש-מיקצוע ותיק, תת-אלוף גידעון מתניימי, שעבר כרוך שנים רבות באישור כמישרר היועץ. נטען כי התפקיד "מגיע" לו, וכי מן הראוי שיפשוט את המדים ויקבל את המישרה.

אבל זה לא עזר. פרס קיים את הכשתו, ומסר את התפקיד ב-15 בינואר 1985 לניר.

מכיוון שפעילותו של היועץ לטרור סמויה וחסויה, יכלו הכל להתגחם בכך שהצעיר השאפתני ייעלם, כמו קודמיו, כמישרר ראש-הממשלה בקרייה בתלי-אביב, הרחק מלישכתו של פרס כירושלים. מה גם שהיה כרוך מראש כי ראשי השירותים, שלא הקלו על קודמיו, לא ישנו את גישתם לטובת הצעיר החדש, ספקיעיתונאי ספקמג"רבמילואים, שהיה זר לחלוטין לעולם הסמוי שבו מתקיימים ופועלים שרותיהם.

הם לא העריכו נכונה את עמירם ניר.

רצח באונייה כאר

ניר אכן נעלם מן העין. כדרכו, למד את הבעיות ביסוריות. הממשלה שקפה ביתניים בנסיגה מלבנון. כשנות עבודתו במרכז למחקרים אסטרטגיים הכין ניר מודל לנסיגה כואת,

לפני מילחמת-הלבנון: עמירם וג'ודי ניר מתחת לחופה. משמאל: פולה מוזס, אם הכלה

מצד ישראל. ישראל שמחה, כמובן, לעזור. בשביל ממשלת-ישראל היתה פרשת האונייה מתנה מן השמים, שלא תסולא בפו. **בצד האמריקאי עסק בעניין סקיד בשם נורת. בצד הישראלי עסק בזה עמירם ניר.** השניים היו במגע זה עם זה גם קודם לכן, בתוקף תפקידיהם. אולם במהלך פרשת אכילה לאורו נוצרה ביניהם הכרות, שעתידיה היתה להשפיע על גורל העולם.

האיש המקביל

איך הגיע ניר בכלל לפרשת האונייה? היו שראו בכך תרגיל נוסד-מאקיאולי מצד ניר. לפי גירסה זו שמצאה לה מהלכים, פשוט "סחב" ניר את המידע ממוסדות-הביון, העביר אותו לאמריקאים, וכך השתלט על כל העניין. הוא פלש לתחום לא-אלו, והכל בגלל שאפתנותו הבלתי-מרוסנת, רצונו להיות במרכז-העניינים ולרכוש לעצמו עמדת-מפתח. זוהי כמובן גירסה מגוחכת, הופכת את ענייני-המודיעין של ישראל לקריקאטורה. אי-אפשר "לסחוב" מידע, ומוסדות-הביון השונים שומרים בקנאות על תפקידיהם.

במצייאות התנהלו הדברים בצורה הרבה יותר מסודרת. בצד האמריקאי טיפל בפרשה אוליבר נורת, סקיד כמועצה לביטחון לאומי, שנשא את התואר הסתמי "סגן-המנהל לפיתוח מדיניות". למעשה היה כפוף במישרין לנשיא ארצות-הברית, באמצעות היועץ לביטחון לאומי, או רוברט מק-פארלן.

נורת ביקש לקיים בפרשה זו קשר עם הסקיד הישראלי העוסק בקידום מקבול לשלו. כלומר: הסקיד הישראלי הועסק בלוחמה בטורו במישור ראש הממשלה. זה היה ניר.

תופעה זו אינה חדשה. לעיתים קרובות מוטלים על אישים ישראליים תפקידים אך ורק מפני שהמקביל האמריקאי שלהם ממלא בתפקיד כזה. למעשה כופים האמריקאים את השיטה הזו על וולתם.

מיקרה לדוגמה: כאשר ביקרה גולדה מאיר אצל הנשיא ריצ'ארד ניקסון, הביע הנשיא את מישאלתו לקיים עימה מגע ישיר, שלא באמצעות מישור-החוזק. ניקסון תיעב את הביורוקרטיה הדיפלומטית, והחליט לקיים עם ראש-הממשלות בעולם כולו קשר ישיר.

כששאל הנשיא את גולדה מי יהיה איש-הקשר האישי שלה איתן, נתקל מבטה ביצחק רבין, שגריר ישראל בווינגטון, שנכח בפגישה. "הוא יהיה המקשר", הודיעה.

התוצאה היתה שרבין נדרש לדרוח על מגעיו עם הבית הלבן במישרין לגולדה מאיר, תוך התעלמות מן השר הממונה עליו, שר-החוזק אבא אבן, ושאר בעלי-התפקידים במישרד-החוזק. הדבר פגע קשה באבן, וכך החלה איכה הממשכת עד עצם היום הזה. אבן השמיץ את רבין, וכאשר נקרא רבין במפתיע לראשות-הממשלה, לא ציפה את אבן לממשלתו. הקאריירה המזהירה של אבן נקטעה באמצע.

עד היום טוען רבין כי ידו לא היתה במעל, וכי לא התכוון כלל לחתור תחת מעמדו של אבן. כאשר הוטל עליו לדרוח במישרין לראש-הממשלה, הדבר נעשה לפי דרישתו המפורשת של הנשיא האמריקאי.

בצורה רומה הוכנס ניר למישור-המלכים, בגלל חושי-הסדר של קציני-הנחתים האמריקאים. כמו כל אנשי-הממשל בווינגטון, האמין גם נורת ברבקות קנאית בסידורים אירגוניים נאותים. כך הוטל העניין על ניר.

אך ברגע שהכרוך התגלגל לעברו, לא הירסה ממנו עוד.

שריף במיזרח הפרוע

שעה שנוצר הקשר בין נורת וניר, נוצרה בין השניים "כימיה".

מג"ד-הנחתים האמריקאי לא יכול היה שלא להתרשם מג"ד-השריון הישראלי, שריכר בשפה מוכנת לו, ושרגל בכל הערכים הפטריטיים שהוא עצמו מאמין בהם: שרות למולדת, אחריות אישית, סודיות מוחלטת, אומץ-לב קרבי.

אך למעשה יש בין השניים שוני רב. נורת הוא

והחלטת הממשלה התאימה למודל זה במידה רבה. הוא חש כי שעתו הגדולה מתקרבת. כל חייו שאף כעצם להגיע לנקודה זו — נקודת-זינוק לעמדת-כוח ביטחוניית-פוליטית. הוא יכול היה לשאת את עינו לקאריירה פוליטית מובהקת או אל קאריירה ביטחוניית. נאמר עליו ששאיפתו הכמוסה היא להתמנות כראש המוסד. אך ביתניים יצר לעצמו אפיק חדש לגמרי.

לא התפקיד יצר את ניר. ניר יצר את התפקיד. ההורמנות הגדולה באה ב-7 באוקטובר 1985. גוף פלסטיני קטן, כנהגת מחמר עבאס (אבראל-עבאס), חטף את אוניית-הפאר האיתלקית אכילה-לאורו. כנראה בתגובה על הפצצת מטה אש"ף בתוניס שבוע לפני כן. גוף זה שיך להלכה לאש"ף, אך למעשה הוא כפוף לעיראק, וכופר במדיניותו המתונה של יאסר ערפאת. כדי לזכות בפופולאריות בקרב הפלסטינים ולזעזע את העולם, החליט אבראל-עבאס לכבצע פעולת-ראווה מרהימה. נראה כי הרעיון המקורי היה להחדיר לאוניית-הטיולים קבוצה של לוחמים, כדי שתיגיע בשקט לנמל אשדוד, לתפוס שם בני-ערובה ולהתמקח על עיסקת-חילופין לעיני העולם כולו.

בפועל קרה מה שקורה לעיתים קרובות בפעולות מסוג זה. חברי-הקבוצה לא היו מאומנים די-צורכם. הם התגלו בטרם עת, איבדו את העצבים וכביצע רצח שפל. מבין כל מאות נוסעי האונייה ואנשי-הצוות, הרגו רווקא יהודי אמריקאי קשיש, נכה המרותק לכיסא-גלגלים, את הגופה, יחד עם הכיסא, ורקו לים. גם התועמלן האנטי-פלסטיני הקיצוני ביותר לא יכול היה להמציא תסריט מבעות יותר. הפרשה היתה אסון לעניין הפלסטיני בכלל ולאש"ף בפרט. עבודה פוליטית והסברתית של שנים שקעה תוך דקות מעטות במצולות.

האמריקאים נכנסו לפעולה. אחרי שחוטפי-האונייה ירדו בחוף מצריים ועלו למטוס מצרי, יחד עם מארגני הפעולה, ירית חיל-האוויר האמריקאי את המטוס ואילץ אותו לנחות בכסיס אמריקאי על ארמת איטליה. הדבר גרם לתקרית דיפלומטית תלת-צדדית. איטליה ומצריים נעלבו שתיהן מהפגיעה בריבונותן, לבסוף הניחו האיטלקים לאבראל-עבאס ולאנשיו להסתלק.

הפעולה האמריקאית היתה זקוקה לסיוע מודיעיני מאסיבי

רב-סרן ניר עם חותנו, נוח מוזס, אחרי החתונה